

Конспект лекцій 10-11

Змістовий модуль 4 Соціальні послуги

Тема 10. Поняття та загальна характеристика соціальних послуг.

План:

1. Соціальні послуги: загальна характеристика.
2. Система надання соціальних послуг.
3. Класифікація та типи соціальних послуг.
4. Порядок надання соціальних послуг.
5. Організація та фінансування надання соціальних послуг. Відповідальність за порушення вимог законодавства про соціальні послуги.

Рекомендовані нормативно-правові акти:

Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 №2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.

Деякі питання організації надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#Text>.

Положення про Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2025 №904. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/904-2025-%D0%BF#n24>.

Деякі питання здійснення державного контролю/моніторингу за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки, соціальних послуг та за дотриманням прав дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.10.2021 №1035. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1035-2021-%D0%BF#Text>.

Деякі питання надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 №450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2020-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 №449. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449-2020-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Типового договору про надання соціальних послуг : Наказ Мінсоцполітики України від 23.12.2020 №847. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-21#Text>.

1. Соціальні послуги: загальна характеристика

Базовим законодавчим актом, в якому врегульовано питання надання соціальних послуг є Закон України «Про соціальні послуги» (далі по тексту – базовий закон). У цьому законодавчому акті **соціальні послуги** визначаються як дії, спрямовані на **профілактику** складних життєвих обставин, **подолання** таких обставин або **мінімізацію** їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них

перебувають. Особі/сім'ї можуть надаватися **одна або одночасно декілька** соціальних послуг. У базовому законі виокремлюється таке поняття, як «**базові соціальні послуги**», якими визнаються соціальні послуги, надання яких отримувачам соціальних послуг відповідно до цього Закону забезпечується Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, а також виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.

Основними цілями надання соціальних послуг є (ст. 2 базового Закону):

- 1) профілактика складних життєвих обставин;
- 2) подолання складних життєвих обставин;
- 3) мінімізація негативних наслідків складних життєвих обставин.

Отже, необхідно розуміти зміст поняття «**складні життєві обставини**». Ними є обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно.

Чинники, що можуть зумовити складні життєві обставини:

а) похилий вік. Відповідно до вікової класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я: 25-44 років – молодий вік; 44-60 років – середній вік; 60-75 років – похилий вік; 75-90 років – старечий вік; Особи які досягли 90 років – довгожителі (Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів провів круглий стіл на тему «Захист прав людей похилого віку». URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/195491.html>);

- б) часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті;
- в) невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування;
- г) психічні та поведінкові розлади, у тому числі пов'язані із вживанням психоактивних речовин, іншими видами залежності та проявами залежної (адиктивної) поведінки;
 - г) інвалідність;
 - д) бездомність;
 - е) безробіття;
 - є) малозабезпеченість особи;
 - ж) поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків;
- з) ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини;
- и) втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі;
 - і) жорстоке поводження з дитиною;
 - ї) насильство за ознакою статі;
 - й) домашнє насильство;
 - к) потрапляння в ситуацію торгівлі людьми;

л) шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, воєнними (бойовими) діями, терористичним актом, збройним конфліктом, у тому числі тимчасовою окупацією, сексуальним насильством, пов'язаним із збройною агресією Російської Федерації проти України, примусовим переміщенням або депортацією, вимушеним внутрішнім переміщенням, позбавленням особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Надання соціальних послуг здійснюється на принципах (ст. 2 базового Закону):

- 1) дотримання прав людини, прав дитини та прав осіб з інвалідністю;
- 2) гуманізму;
- 3) забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- 4) поваги до честі та гідності;
- 5) толерантності;
- 6) законності;
- 7) соціальної справедливості;
- 8) доступності та відкритості;
- 9) неупередженості та безпечності;
- 10) добровільності;
- 11) індивідуального підходу;
- 12) комплексності;
- 13) конфіденційності;
- 14) максимальної ефективності та прозорості використання надавачами соціальних послуг бюджетних та інших коштів;
- 15) забезпечення високого рівня якості соціальних послуг.

Отже, загальна характеристика соціальних послуг передбачає розуміння таких базових понять, як «соціальні послуги», «базові соціальні послуги», «складні життєві обставини», а також розуміння цілей та змісту принципів надання таких послуг.

2. Система надання соціальних послуг

Система надання соціальних послуг – це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг (ст. 7 базового закону).

Суб'єктами системи надання соціальних послуг є (ст. 8):

- 1) уповноважені органи у сфері надання соціальних послуг;
- 2) бюджетна установа, яка організовує та здійснює закупівлю соціальних послуг за рахунок коштів державного бюджету у випадках та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;
- 3) отримувачі соціальних послуг;
- 4) надавачі соціальних послуг;
- 5) об'єднання працівників системи надання соціальних послуг;

- б) об'єднання надавачів соціальних послуг;
- 7) об'єднання отримувачів соціальних послуг.

Тобто, однією з груп суб'єктів системи є суб'єкти надання соціальних послуг (як державного, так і недержавного секторів), які взаємодіють між собою на різних етапах реалізації положень базового закону та прийнятих на його виконання інших нормативно-правових актів. Порядок взаємодії цих суб'єктів затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення (наразі таким органом є Міністерство соціальної політики України).

Уповноважені органи системи надання соціальних послуг (ст. 11):

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення;
- 2) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальних послуг і соціальної підтримки;
- 3) Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації;
- 4) районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.

У базовому законі закріплені **повноваження** відповідних органів¹.

Держава здійснює моніторинг надання соціальних послуг та оцінку їх якості (результатів показників якості наданої соціальної послуги, якими є сукупність індикаторів, що використовуються для оцінювання процесу та результатів діяльності надавача соціальних послуг на відповідність встановленим вимогам та результативності соціальних послуг щодо профілактики складних життєвих обставин, подолання або мінімізації їх негативних наслідків для осіб/сімей, які перебувають у таких обставинах) за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Отримувачами соціальних послуг є особи/сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах, яким надаються соціальні послуги.

Відповідно до ст. 12 базового закону **отримувачі соціальних послуг мають право на:**

- 1) отримання соціальних послуг відповідно до умов та порядку їх надання, визначених законодавством про соціальні послуги та договором про надання соціальних послуг;

¹ **! Завдання для студентів – самостійне опрацювання відповідних норм.**

2) повагу до честі і гідності, уважне та гуманне ставлення з боку суб'єктів системи надання соціальних послуг;

3) отримання від суб'єктів системи надання соціальних послуг повної та вичерпної інформації про свої права, обов'язки, порядок і умови надання соціальних послуг у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;

4) індивідуальний підхід, що враховує потреби кожної особи/сім'ї;

5) вільний вибір надавачів соціальних послуг;

6) відмову від соціальних послуг, крім випадків обов'язкового надання соціальних послуг, визначених законом;

7) конфіденційність інформації особистого характеру, що стала відома суб'єктам системи надання соціальних послуг під час реалізації Закону України "Про соціальні послуги";

8) доступ до інформації, що міститься в його особовій справі як отримувача соціальних послуг;

9) повагу до приватного життя, на свободу думки та висловлювань;

10) захист своїх прав і законних інтересів, у тому числі в судовому порядку;

11) отримання від надавачів соціальних послуг у письмовому вигляді обґрунтування відмови у наданні соціальних послуг;

12) участь в оцінюванні його потреб у соціальних послугах;

13) спілкування зі своїми рідними, близькими та іншими особами;

14) одночасне одержання кількох соціальних послуг;

15) інші права, передбачені законодавством про соціальні послуги.

Реалізація прав отримувачів соціальних послуг здійснюється з урахуванням необхідності забезпечення найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг.

Обов'язки отримувачів соціальних послуг та їх законних представників:

1) надавати повну і достовірну інформацію, необхідну для визначення їхніх потреб у соціальних послугах, права на отримання соціальних послуг та визначення умов договору про надання соціальних послуг;

2) виконувати умови договору про надання соціальних послуг;

3) дотримуватися правил внутрішнього розпорядку роботи надавачів соціальних послуг;

4) своєчасно інформувати надавачів соціальних послуг про всі обставини, що впливають на надання або припинення надання соціальних послуг;

5) ставитися з повагою до надавачів соціальних послуг та їх працівників;

6) не перешкоджати наданню соціальних послуг, у тому числі іншим особам;

7) дбайливо ставитися до майна надавачів соціальних послуг, що використовується під час надання соціальних послуг.

Надавачами соціальних послуг є юридичні та фізичні особи, у тому числі фізичні особи-підприємці, внесені до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг.

Надавачі соціальних послуг провадять свою діяльність відповідно до законодавства про соціальні послуги, на підставі установчих та інших документів, якими визначено перелік соціальних послуг та категорії осіб, яким надаються такі послуги, за умови забезпечення їх відповідності критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, встановленим Кабінетом Міністрів України.

Надавачем соціальних послуг може бути фізична особа або юридична особа незалежно від форми власності.

Надавачі соціальних послуг державної/комунальної власності можуть утворюватися та функціонувати в організаційно-правових формах, встановлених законом.

Надавачі соціальних послуг державної/комунальної власності, що діють в організаційно-правовій формі установи, можуть бути реорганізовані, у тому числі шляхом перетворення, за рішенням власника.

Керівник надавача соціальних послуг державної/комунальної власності призначається на посаду на конкурсній основі за контрактом. Положення про конкурсну комісію, умови та порядок проведення конкурсу на посаду керівника надавача соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України.

Типове положення про установи/заклади, що надають соціальні послуги, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Соціальні послуги можуть надаватися у центрах зайнятості, закладах охорони здоров'я, освіти, культури тощо.

До надавачів соціальних послуг приватної власності належать юридичні особи, фізичні особи-підприємці та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до цього Закону без здійснення підприємницької діяльності.

Працівники надавачів соціальних послуг та фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності, забезпечують надання соціальних послуг на професійній основі відповідно до законодавчих вимог.

До працівників надавачів соціальних послуг належать працівники, які мають відповідну професійну кваліфікацію у сфері надання соціальних послуг та здійснюють професійну діяльність у сфері надання соціальних послуг, інших сферах діяльності відповідно до законодавства.

Вимоги до компетентностей, обов'язків та професійних кваліфікацій працівників надавачів соціальних послуг визначаються професійними стандартами за професіями у сфері надання соціальних послуг, затвердженими і введеними в дію у встановленому порядку, а за їх відсутності – кваліфікаційними характеристиками, затвердженими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення.

Атестація працівників надавачів соціальних послуг з метою оцінювання виконання ними вимог до відповідної професійної кваліфікації або рівня професійної кваліфікації проводиться в порядку, затвердженому центральним

органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення, та погодженому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

Підготовку та підвищення кваліфікації професіоналів і фахівців у сфері надання соціальних послуг здійснюють заклади освіти (у тому числі заклади післядипломної освіти), що мають відповідну ліцензію, видану у встановленому порядку. До підвищення кваліфікації таких працівників можуть залучатися громадські об'єднання, міжнародні організації, благодійні, релігійні та неурядові організації, установи, що мають досвід роботи з відповідними вразливими групами населення. Програми підготовки та підвищення кваліфікації професіоналів і фахівців у сфері надання соціальних послуг затверджуються відповідними закладами освіти відповідно до законодавства.

Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації соціальних робітників здійснюються шляхом формального або неформального професійного навчання відповідно до законодавства.

Фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності, проходять підготовку та перепідготовку у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Уповноважені органи у системі надання соціальних послуг можуть проводити семінари, тренінги тощо для працівників, які надають соціальні послуги, та фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності.

Оплата праці працівників надавачів соціальних послуг має забезпечувати належні матеріально-побутові умови для ефективної діяльності працівників, підвищувати престижність професії, сприяти підвищенню кваліфікації працівників.

Умови оплати праці працівників надавачів соціальних послуг державної/комунальної власності визначаються Кабінетом Міністрів України. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть встановлювати додаткові стимулюючі виплати працівникам надавачів соціальних послуг.

Фізичні особи, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності, можуть надавати соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі без проходження навчання та дотримання державних стандартів соціальних послуг отримувачам соціальних послуг з числа членів своєї сім'ї, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права і обов'язки та є:

- 1) особами з інвалідністю I групи;
- 2) дітьми з інвалідністю;
- 3) громадянами похилого віку з когнітивними порушеннями;

4) невиліковно хворими, які через порушення функцій організму не можуть самостійно пересуватися та самообслуговуватися;

5) дітьми, яким не встановлено інвалідність, але які є хворими на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежні), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дітьми, які отримали тяжку травму, потребують трансплантації органа, потребують паліативної допомоги. Перелік зазначених тяжких захворювань, розладів, травм, станів дітей, яким не встановлено інвалідність, затверджує Кабінет Міністрів України.

Фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності, виплачується компенсація за догляд.

Розмір компенсації за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на непрофесійній основі, незалежно від кількості осіб, за якими здійснюється догляд, розраховується як різниця між прожитковим мінімумом на одну особу в розрахунку на місяць, встановленим законом на 1 січня календарного року, в якому надаються соціальні послуги, та середньомісячним сукупним доходом фізичної особи-надавача соціальної послуги за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення із заявою про згоду надавати соціальні послуги. Середньомісячний сукупний дохід фізичної особи-надавача соціальної послуги визначається шляхом автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-комунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу її сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу. Методика обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Розмір компенсації за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі, визначається з розрахунку **70 відсотків мінімальної заробітної плати** у погодинному розмірі за одну годину догляду за однією особою, але не більше 360 годин на місяць.

Компенсація за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі, виплачується фізичним особам-надавачам соціальних послуг, які не перебувають у трудових відносинах, не є фізичними особами-підприємцями, не провадять незалежної професійної діяльності (наукової, літературної, артистичної, художньої, освітньої або викладацької, а також медичної, юридичної практики, у тому числі

адвокатської, нотаріальної діяльності тощо), не перебувають на обліку як безробітні.

Компенсація за догляд фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності на професійній основі, виплачується відповідно до тристороннього договору про надання соціальних послуг з догляду, що укладається у письмовій формі між фізичною особою-надавачем соціальних послуг з догляду, отримувачем соціальних послуг з догляду або його законним представником та районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.

Однією з істотних умов такого договору є кількість годин надання соціальних послуг з догляду на місяць.

Обов'язки надавачів соціальних послуг:

- 1) забезпечувати найкращі інтереси отримувачів соціальних послуг під час надання таких послуг;
- 2) забезпечувати навчання та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;
- 3) проводити оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах;
- 4) взаємодіяти з іншими суб'єктами системи надання соціальних послуг, а також з органами, установами, закладами, фізичними особами-підприємцями, які в межах своєї компетенції надають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або територіальної громади допомогу вразливим групам населення та особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та/або здійснюють їх захист;
- 5) інформувати населення та кожного отримувача соціальних послуг про перелік соціальних послуг, які вони надають, зміст та обсяги таких послуг, умови і порядок їх отримання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;
- 6) надавати допомогу отримувачам соціальних послуг у вирішенні їхніх соціально-побутових питань, у тому числі шляхом представлення їхніх інтересів;
- 7) вносити відомості про отримувачів соціальних послуг до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;
- 8) дотримуватися принципів надання соціальних послуг;
- 9) надавати соціальні послуги відповідно до державних стандартів соціальних послуг;
- 10) не розголошувати інформацію особистого характеру, що стала їм відома під час надання отримувачам соціальних послуг;
- 11) сприяти здійсненню моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості уповноваженими органами у системі надання соціальних послуг;
- 12) формувати та вести справи отримувачів соціальних послуг;
- 13) додержуватися інших вимог законодавства про соціальні послуги.

Права надавачів соціальних послуг:

- 1) запитувати та отримувати в органах державної влади та органах місцевого самоврядування інформацію, необхідну для організації надання соціальних послуг;
- 2) залучати на договірній основі підприємства, установи, організації до надання соціальних послуг;
- 3) залучати грошові кошти та інші ресурси (людські, матеріальні, інформаційні тощо), необхідні для надання соціальних послуг;
- 4) утворювати мультидисциплінарні команди для забезпечення комплексного підходу до надання соціальних послуг та забезпечення найкращих інтересів отримувачів соціальних послуг.

Надавачі соціальних послуг за рахунок власних коштів гарантують працівникам, які надають соціальні послуги:

- 1) створення належних умов для професійної діяльності;
- 2) проведення профілактичного медичного огляду;
- 3) захист професійної честі, гідності та ділової репутації, у тому числі в судовому порядку;
- 4) підвищення кваліфікації у встановленому порядку;
- 5) забезпечення спеціальним одягом, взуттям, інвентарем, велосипедами, проїзними квитками або виплату грошової компенсації за їх придбання;
- 6) створення безпечних умов праці;
- 7) забезпечення **супервізії** (професійної підтримки працівників, які надають соціальні послуги, спрямованої на подолання професійних труднощів, аналіз та усунення недоліків, вдосконалення організації роботи, стимулювання мотивації до роботи, дотримання етичних норм та стандартів надання соціальних послуг, запобігання виникненню професійного вигорання, забезпечення емоційної підтримки).

До надання соціальних послуг можуть залучатися волонтери.

Об'єднання працівників системи надання соціальних послуг, об'єднання надавачів та отримувачів соціальних послуг (ст. 14 базового закону).

У пп. 7-9 ст. 1 Закону надаються такі нормативні визначення відповідних об'єднань:

- ✓ **об'єднання надавачів соціальних послуг** – громадське об'єднання, засновниками та членами якого є надавачі соціальних послуг, метою діяльності якого є захист прав та інтересів надавачів соціальних послуг;
- ✓ **об'єднання отримувачів соціальних послуг** – громадське об'єднання, засновниками та членами якого є отримувачі соціальних послуг, їхні законні представники, метою діяльності якого є захист прав та інтересів отримувачів соціальних послуг;
- ✓ **об'єднання працівників системи надання соціальних послуг** – громадське об'єднання, засновниками та членами якого є працівники системи надання соціальних послуг, метою діяльності якого є захист прав та інтересів

працівників системи надання соціальних послуг, а також інтересів громадян, пов'язаних із професійною діяльністю у системі надання соціальних послуг.

Уповноважені органи системи надання соціальних послуг можуть залучати **на платній або безоплатній основі** об'єднання працівників системи надання соціальних послуг, об'єднання надавачів та отримувачів соціальних послуг до:

1) визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах;

2) здійснення моніторингу надання соціальних послуг, оцінки їх якості, аналізу відповідності соціальних послуг визначеним потребам у соціальних послугах;

3) інформування населення про перелік соціальних послуг, їх зміст та порядок надання у формі, доступній для сприйняття особами з будь-яким видом порушення здоров'я;

4) підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги;

5) розроблення та/або вдосконалення нормативно-правових актів з питань надання соціальних послуг, з питань підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників, які надають соціальні послуги, та фізичних осіб, які надають соціальні послуги з догляду відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» без здійснення підприємницької діяльності;

б) вивчення та впровадження кращого досвіду надання соціальних послуг;

7) здійснення моніторингу взаємодії суб'єктів системи надання соціальних послуг;

8) надання допомоги особам у реалізації права на отримання соціальних послуг;

9) розроблення місцевих програм, що передбачають надання соціальних послуг.

Об'єднання працівників системи надання соціальних послуг, об'єднання надавачів та отримувачів соціальних послуг мають право здійснювати інші заходи з питань надання соціальних послуг відповідно до законодавства про соціальні послуги та статуту таких об'єднань.

Для забезпечення реалізації права особи/сім'ї на соціальні послуги; профілактики складних життєвих обставин; подолання складних життєвих обставин; мінімізації негативних наслідків складних життєвих обставин; обліку надавачів, отримувачів соціальних послуг та послуг, що їм надаються та координації діяльності у системі надання соціальних послуг, створюється **Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг**². Дані про отримувачів соціальних послуг зберігаються у Реєстрі **протягом трьох років** після завершення отримання ними соціальних послуг, про надавачів соціальних послуг-фізичних осіб, які

² Стаття 15 базового закону + див. додатково: <https://www.msp.gov.ua/content/reestr-nadavachiv-socialnih-poslug.html>.

надають соціальні послуги з догляду відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» без здійснення підприємницької діяльності, – **протягом трьох років** після завершення надання ними соціальних послуг, про інших надавачів соціальних послуг – **протягом трьох років** після припинення їхньої діяльності з надання соціальних послуг відповідно до закону. Сукупність відомостей про фізичних осіб (персональні дані), що містяться в Реєстрі, є **інформацією з обмеженим доступом**.

Отже, розкриття питання про систему надання соціальних послуг означає наявність розуміння щодо всіх можливих суб'єктів відповідних відносин та їхнього правового статусу (повноваження, права, обов'язки).

3. Класифікація та типи соціальних послуг

Стаття 16 базового закону вміщує декілька критеріїв класифікації соціальних послуг.

Так, насамперед, соціальні послуги поділяються на послуги, спрямовані на:

- 1) **соціальну профілактику** – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини;
- 2) **соціальну підтримку** – сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин;
- 3) **соціальне обслуговування** – мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду.

За типами соціальні послуги поділяються на:

1) **прості соціальні послуги**, що складаються з одного/декількох заходів, які необхідно здійснити для надання таких послуг, та не передбачають постійної та систематичної взаємодії фахівців з отримувачем соціальних послуг. Прості соціальні послуги можуть бути складовою комплексної (складної) послуги;

2) **комплексні (складні) соціальні послуги**, що складаються з сукупності заходів, об'єднаних єдиною метою, у межах яких формується індивідуальний набір таких заходів залежно від потреб отримувача соціальної послуги, який передбачає постійну та систематичну взаємодію фахівців з отримувачем соціальних послуг;

3) **комплексні спеціалізовані соціальні послуги**, що надаються певній категорії отримувачів соціальних послуг (ВІЛ-інфікованим особам, особам із залежністю від психотропних речовин, іншими видами залежності та проявами залежної (адиктивної) поведінки, особам, які постраждали від торгівлі людьми, біженцям, особам із психічними розладами та іншим).

Залежно від місця надання соціальні послуги поділяються на послуги, що надаються:

- 1) за місцем проживання/перебування отримувача соціальних послуг (вдома);
- 2) у приміщенні надавача соціальних послуг:

стаціонарно – в умовах цілодобового перебування (проживання) отримувача соціальної послуги із забезпеченням харчуванням та умовами для проживання;

напівстаціонарно – протягом визначеного часу доби з умовами для нічного або денного перебування;

3) за місцем перебування отримувача соціальних послуг поза межами місця проживання та приміщення надавача соціальних послуг, у тому числі на вулиці та дистанційно (онлайн);

4) за місцем роботи отримувача соціальних послуг, у тому числі під час працевлаштування на новому місці роботи.

Залежно від строку надання соціальні послуги поділяються на послуги, що надаються:

1) екстрено (кризово) – невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг;

2) постійно – не менше одного разу на місяць протягом більше одного року;

3) тимчасово – не менше одного разу на місяць протягом до одного року;

4) одноразово.

Як вже зазначалось, **базовими соціальними послугами** є соціальні послуги, надання яких отримувачам соціальних послуг відповідно до цього Закону забезпечується Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, а також виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад.

Базовими є такі соціальні послуги:

1) догляд вдома, денний догляд;

2) підтримане проживання;

3) соціальна адаптація;

4) соціальна інтеграція та реінтеграція;

5) надання притулку;

6) екстрене (кризове) втручання;

7) консультування;

8) соціальний супровід;

9) представництво інтересів;

10) посередництво;

11) соціальна профілактика;

12) натуральна допомога;

13) фізичний супровід осіб, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, з інтелектуальними, сенсорними, фізичними, моторними, психічними та поведінковими порушеннями;

14) переклад жестовою мовою;

15) догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних;

16) супровід під час інклюзивного навчання;

17) медіація.

Перелік та порядок надання соціальних послуг за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування регулюються законодавством про загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Принципи медіації та статус медіатора регулюються Законом України «Про медіацію», натомість надання соціальної послуги з медіації регулюється Законом України «Про соціальні послуги».

Існує певний **державний стандарт соціальних послуг**, про який йдеться у ст. 17 базового закону. Так, зокрема, у вказаній статті закріплено, що соціальні послуги надаються надавачами соціальних послуг державної, комунальної та приватної власності відповідно до державних стандартів соціальних послуг.

У державному стандарті соціальних послуг:

- 1) встановлюються вимоги щодо забезпечення необхідного рівня доступності соціальних послуг, зокрема на кожному етапі їх надання;
- 2) визначаються зміст та обсяг, норми і нормативи, умови та порядок надання соціальних послуг, показники їх якості.

Отже, в залежності від певних критеріїв, виокремлюють різні види та типи соціальних послуг. Незалежно від різновиду, надання соціальних послуг передбачає їх відповідність державному стандарту.

4. Порядок надання соціальних послуг

Надання соціальних послуг **здійснюється шляхом ведення випадку**, що включає такі **етапи** (ст. 18 базового закону):

- 1) аналіз заяви/звернення про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або в ситуаціях, що загрожують життю чи здоров'ю особи;
- 2) оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах;
- 3) прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї;
- 4) розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг;
- 5) укладення договору про надання соціальних послуг;
- 6) виконання договору про надання соціальних послуг та індивідуального плану надання соціальних послуг;
- 7) здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Ведення випадку не застосовується у разі надання соціальних послуг одноразово, екстрено (кризово).

Ведення випадку забезпечує соціальний менеджер районної у містах Києві та Севастополі державної адміністрації, виконавчого органу сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її утворення) ради. За відсутності соціального менеджера районна у містах Києві та Севастополі державна адміністрація, виконавчий орган сільської, селищної, міської, районної у містах (у разі її утворення) ради визначає уповноважену особу для забезпечення ведення випадку.

Порядок ведення випадку та визначення чисельності соціальних менеджерів, відповідальних за забезпечення та ведення випадку, затверджується Кабінетом Міністрів України (Див.: Деякі питання організації надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 №64).

Етап звернення про надання соціальних послуг (ст. 19 базового закону).

Підставою для розгляду питання надання соціальних послуг **за рахунок бюджетних коштів** є подання до уповноваженого органу системи надання соціальних послуг за місцем проживання/перебування особи:

- 1) заяви особи або її законного представника про надання соціальних послуг;
- 2) звернення, повідомлення інших осіб в інтересах осіб/сімей, які потребують соціальних послуг.

У разі звернення особи або її законного представника безпосередньо до надавача соціальних послуг такий надавач **зобов'язаний надати їм допомогу** в поданні заяви про надання соціальних послуг до уповноваженого органу системи надання соціальних послуг, передбаченого пунктом 4 частини першої статті 11 цього Закону, **не пізніше наступного робочого дня**.

Підставою для розгляду питання про надання соціальних послуг **надавачами соціальних послуг приватної власності** (крім соціальних послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів) є подані їм заява, звернення, повідомлення про надання соціальних послуг.

У разі виявлення особи, яка за станом здоров'я не спроможна самостійно прийняти рішення про необхідність надання їй соціальних послуг, заяву про надання соціальних послуг зобов'язані подати законний представник такої особи, орган опіки та піклування або уповноважений орган системи надання соціальних послуг.

Порядок подання заяви, звернення, повідомлення про надання соціальних послуг визначається Порядком організації надання соціальних послуг.

Етап оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах (ст. 20 базового закону) здійснюється шляхом аналізу документів, фактів та інформації, зібраних під час спілкування з особою/сім'єю та їхнім найближчим оточенням, а також отриманих від юридичних та фізичних осіб у встановленому порядку. Оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах здійснюють фахівець із соціальної роботи, соціальний працівник, соціальний менеджер. У разі необхідності до оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах залучаються медичні, педагогічні працівники, інші фахівці, в тому числі у сфері психічного здоров'я. Порядок оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

Етап прийняття рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг (ст. 21 базового закону). Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів приймає уповноважений орган

системи надання соціальних послуг. Уповноважені органи системи надання соціальних послуг можуть надати права надавачам соціальних послуг приймати рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів. Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг надавачами соціальних послуг приватної власності приймає відповідний надавач. Про прийняте рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг надавачі соціальних послуг повідомляють відповідний уповноважений орган системи надання соціальних послуг для здійснення ним моніторингу надання соціальних послуг, внесення відповідної інформації до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, організації та забезпечення підготовки, перепідготовки, підвищення професійної компетентності/кваліфікації працівників-надавачів соціальних послуг. Надання соціальних послуг одноразово здійснюється без прийняття рішення про надання соціальних послуг.

Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг приймається **протягом 10 робочих днів** з дня одержання заяви, звернення, повідомлення про надання соціальних послуг за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах.

Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг екстрено (кризово) приймається невідкладно, не пізніше однієї доби з моменту одержання відповідної заяви, звернення, повідомлення.

Рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг **не пізніше трьох робочих днів** після його прийняття видається або надсилається заявнику. У рішенні про надання соціальних послуг обов'язково зазначаються результати оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах та надавач соціальних послуг. Рішення про відмову у наданні соціальних послуг має бути вмотивованим.

Рішення про відмову у наданні соціальної послуги може бути оскаржено в адміністративному порядку відповідно до Закону України «Про адміністративну процедуру» та/або до адміністративного суду.

Рішення про обов'язкове надання соціальних послуг (проходження індивідуальних корекційних програм) приймається стосовно:

- 1) батьків, які не виконують батьківських обов'язків;
- 2) осіб, які вчинили насильство за ознакою статі, домашнє насильство чи жорстоке поводження з дітьми;
- 3) осіб, до яких застосовуються заходи пробації відповідно до закону;
- 4) осіб, яких судом направлено на проходження програми для кривдників;
- 5) в інших випадках, передбачених законом.

Етап укладення договору про надання соціальних послуг (ст. 22 базового закону). Договір про надання соціальних послуг укладається письмово (у паперовій або електронній формі з використанням програмних засобів) між надавачем та отримувачем соціальних послуг чи його законним представником. На нормативному рівні існує «**типовий договір** про надання соціальних послуг».

Істотними умовами договору про надання соціальних послуг є назва соціальних послуг, умови їх надання та вартість, права, обов'язки та відповідальність сторін, строк дії договору та інші умови, які сторони визнають істотними. Невід'ємною частиною договору про надання соціальних послуг є **індивідуальний план надання соціальних послуг**. В індивідуальному плані надання соціальних послуг, крім заходів, передбачених у державному стандарті соціальних послуг, зазначаються інші заходи, які потрібно здійснити для надання таких послуг, а також відомості про необхідні ресурси, періодичність і строки здійснення заходів, відповідальні виконавці.

Надання соціальних послуг, що надаються одноразово, екстрено (кризово) або на підставі рішення про обов'язкове надання соціальних послуг (проходження індивідуальних корекційних програм), або в інших випадках, визначених Кабінетом Міністрів України, здійснюється без укладення договору.

У разі якщо надавач соціальних послуг надає особі одночасно кілька соціальних послуг, укладається один договір про надання соціальних послуг та складається один індивідуальний план надання соціальних послуг.

Продовження строку дії договору про надання соціальних послуг здійснюється за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах.

Оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах здійснюється **не менш як за 30 календарних днів** до закінчення строку дії договору, якщо інше не передбачено таким договором.

Послуги, що надаються екстрено (кризово) (ст. 23 базового закону).

Соціальні послуги надаються екстрено (кризово) у разі наявності загрози життю чи здоров'ю особи або у разі введення надзвичайного чи воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях. Підтвердженням надання соціальних послуг екстрено (кризово) є **акт про надання соціальних послуг**, що містить відомості про отримувача та надавача таких послуг, надані соціальні послуги, строки, дати їх надання. Форма акта про надання соціальних послуг затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення. У разі прийняття рішення про надання соціальних послуг екстрено (кризово) підтвердний акт про надання соціальних послуг надсилається надавачами соціальних послуг до відповідного уповноваженого органу системи надання соціальних послуг **протягом одного місяця з дня надання соціальної послуги**.

Мультидисциплінарна команда (ст. 23-1 базового закону). До складу мультидисциплінарної команди включаються фахівець із соціальної роботи, соціальний працівник, соціальний менеджер, психолог, медичний, педагогічний працівник, фахівець з реабілітації, ерготерапевт. Відповідно до потреб та змісту соціальної послуги до складу мультидисциплінарної команди можуть включатися й інші фахівці. Мультидисциплінарну команду очолює фахівець із соціальної роботи або соціальний працівник, або соціальний менеджер, який відповідає за

організацію роботи команди, виконання індивідуального плану надання соціальних послуг та інших завдань, покладених на команду. Професійний та кількісний склад команди залежить від потреб особи, яка потребує надання соціальних послуг, та змісту наданих послуг. **Формою роботи мультидисциплінарної команди є збори**, на яких за результатами оцінювання потреб розробляється індивідуальний план надання соціальних послуг, розглядаються результати моніторингу та оцінки виконання плану і здійснюється його коригування. Збори можуть проводитися за особистої присутності членів команди або дистанційно з використанням інформаційних технологій, що забезпечують дотримання вимог законодавства щодо захисту персональних даних. Процес надання соціальних послуг особі має бути зафіксований в електронній особовій справі особи/сім'ї шляхом використання автоматизованої інформаційно-комунікаційної системи.

Основними завданнями мультидисциплінарної команди є:

- 1) оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах;
- 2) визначення мети та завдань надання соціальних послуг, розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг;
- 3) забезпечення комплексного підходу до надання соціальних послуг та уникнення або зменшення негативних наслідків складних життєвих обставин;
- 4) забезпечення послідовності та вчасності залучення до процесу надання соціальних послуг необхідних фахівців у необхідній кількості;
- 5) внесення змін до індивідуального плану надання соціальних послуг та обговорення стану виконання такого плану.

Мультидисциплінарна команда **може працювати в мобільному режимі**.

Порядок утворення та роботи мультидисциплінарної команди визначається положенням про мультидисциплінарну команду, що затверджується надавачем соціальних послуг на основі Типового положення про мультидисциплінарну команду, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Відмова та припинення надання соціальних послуг (ст. 24 базового закону).

Підставою для відмови у наданні соціальних послуг є:

- 1) відсутність потреби у соціальних послугах за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї;
- 2) ненадання надавачем соціальних послуг тих соціальних послуг, яких потребує особа.

Особі може бути відмовлено у наданні соціальних послуг у разі наявності у особи відповідно до медичного висновку медичних протипоказань, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Рішення про надання соціальних послуг приймається після усунення таких протипоказань. Не може бути відмовлено у наданні соціальних послуг у разі наявної загрози життю чи здоров'ю особи, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексуального

насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, або жорстокого поводження з дитиною.

Підставою для припинення надання соціальних послуг є:

- 1) відсутність потреби у соціальних послугах за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї;
- 2) закінчення строку дії договору про надання соціальних послуг, крім випадків продовження строку дії договору про надання соціальних послуг за результатами оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах;
- 3) зміна місця проживання/перебування отримувача соціальних послуг, що унеможлиблює надання соціальних послуг;
- 4) невиконання без поважних причин отримувачем соціальних послуг вимог, визначених договором про надання соціальних послуг;
- 5) виявлення/встановлення недостовірності поданих отримувачем соціальних послуг інформації/документів при зверненні за їх наданням, що унеможлиблює подальше надання таких соціальних послуг;
- 6) смерть отримувача соціальних послуг;
- 7) дострокове розірвання договору про надання соціальних послуг за ініціативи отримувача соціальних послуг;
- 8) ліквідація (припинення діяльності) надавача соціальних послуг або припинення надання ним відповідних соціальних послуг.

У разі виявлення в отримувача соціальних послуг відповідно до медичного висновку медичних протипоказань, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, надання соціальних послуг тимчасово припиняється на строк до усунення таких протипоказань без розірвання договору про надання соціальних послуг. Не може бути припинено надання соціальних послуг у разі наявної загрози життю чи здоров'ю особи, домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексуального насильства, пов'язаного із збройною агресією Російської Федерації проти України, або жорстокого поводження з дитиною. Рішення про відмову у наданні соціальних послуг та припинення надання соціальних послуг надається особі, яка звернулася із заявою про надання соціальних послуг, отримувачу соціальних послуг (або їхнім законним представникам) у письмовій формі (у паперовій або електронній формі з використанням програмних засобів) із зазначенням причини відмови або припинення.

У разі якщо отримувач соціальних послуг без поважних причин не виконує вимоги, визначені договором про надання соціальних послуг, надавач соціальних послуг надсилає отримувачу соціальних послуг або його законному представнику письмове повідомлення (у паперовій або електронній формі з використанням програмних засобів) про дату, з якої буде припинено надання соціальних послуг у разі подальшого невиконання умов договору. У такому разі надання соціальних

послуг припиняється не менше ніж через 15 календарних днів з дня надсилання відповідного повідомлення отримувачу соціальних послуг або його законному представнику.

Особи/сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах або належать до вразливих груп населення, отримувачі соціальних послуг (або їхні законні представники) мають право відмовитися від отримання соціальних послуг, крім випадків, передбачених законом. Заява про відмову від отримання соціальних послуг оформлюється письмово (у паперовій або електронній формі з використанням програмних засобів).

Отже, базовий закон вміщує детальне регламентування всіх етапів надання соціальних послуг, вимоги до оформлення відповідних документів на кожному з цих етапів, підстави припинення надання цих послуг, знання яких дозволить захистити права учасників цих відносин.

5. Організація та фінансування надання соціальних послуг. Відповідальність за порушення вимог законодавства про соціальні послуги

Організація та фінансування надання соціальних послуг починається з **визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах**. Відповідну дефініцію розміщено у ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги», що передбачає збір, узагальнення та аналіз інформації про наявність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці вразливих груп населення, осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, про їхні потреби у соціальних послугах, на основі результатів яких приймаються управлінські рішення щодо організації надання таких послуг. У цій же статті визначено й поняття «**вразливі групи населення**» та «**малозабезпечена особа**». Перше визначається як «особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників». Друге – як «особа, середньомісячний сукупний дохід якої за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг, **не перевищує двох прожиткових мінімумів** для відповідної категорії осіб».

У ст. 25 базового закону закріплено, що визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах здійснюється щороку шляхом збирання, узагальнення та аналізу інформації, у тому числі з урахуванням статі, віку, місця проживання відповідних категорій осіб/сімей. Визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах **здійснюється на підставі**, але не виключно:

1) соціально-демографічних даних про вразливі групи населення та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;

- 2) результатів оцінювання потреб особи/ сім'ї у соціальних послугах;
- 3) інформації про надавачів соціальних послуг та їхні можливості.

Соціальні послуги надаються шляхом соціального замовлення відповідно до державного стандарту соціальних послуг. **Соціальне замовлення** є засобом регулювання діяльності у системі надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі надавачів соціальних послуг для задоволення потреб осіб/сімей у соціальних послугах відповідно до результатів визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах. Надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення здійснюється за рахунок бюджетних коштів (ст. 26). Соціальні послуги надаються шляхом соціального замовлення відповідно до державного стандарту соціальних послуг. Залучення надавачів соціальних послуг до надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення здійснюється через оголошення уповноваженими органами системи надання соціальних послуг конкурсу на надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів. Рішення про проведення конкурсу на надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів приймається **не пізніше 1 березня відповідного бюджетного періоду або не пізніше 30 календарних днів після внесення змін до відповідного бюджету**. Забезпечення надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення здійснюється **шляхом компенсації** надавачам соціальних послуг вартості наданих ними соціальних послуг.

Фінансування надання соціальних послуг (ст. 27) здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, не заборонених законом.

Оплата соціальних послуг (ст. 28) здійснюється:

- 1) за рахунок бюджетних коштів;
- 2) з установленням диференційованої плати залежно від доходу отримувача соціальних послуг;
- 3) за рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб.

Надавачі соціальних послуг державної/комунальної власності надають соціальні послуги:

1) за рахунок бюджетних коштів:

а) незалежно від доходу отримувача соціальних послуг:

особам, які постраждали від торгівлі людьми і отримують соціальну допомогу відповідно до законодавства у сфері протидії торгівлі людьми, особам, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, дітям з інвалідністю, особам з інвалідністю I групи, дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, особам з їх числа віком до 23 років, сім'ям опікунів, піклувальників, прийомним сім'ям, дитячим будинкам сімейного типу, сім'ям патронатних вихователів, особам, яким завдано шкоди пожежею, стихійним лихом, катастрофою, воєнними (бойовими) діями, терористичним актом, збройним

конфліктом, у тому числі тимчасовою окупацією, сексуальним насильством, пов'язаним із збройною агресією Російської Федерації проти України, примусовим переміщенням або депортацією, вимушеним внутрішнім переміщенням, позбавленням особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, особам, яким соціальні послуги надаються обов'язково, – **всі соціальні послуги**;

іншим категоріям осіб – соціальні послуги з консультування, надання притулку, представництва інтересів, перекладу жестовою мовою, формування життєстійкості, а також соціальні послуги, що надаються екстрено (кризово);

б) отримувачам соціальних послуг, крім зазначених вище у пункті 1, середньомісячний сукупний дохід яких становить **менше двох прожиткових мінімумів** для відповідної категорії осіб, – **всі соціальні послуги**.

З установленням диференційованої плати в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, надаються соціальні послуги отримувачам соціальних послуг, середньомісячний сукупний дохід яких **перевищує два прожиткові мінімуми, але не перевищує чотири прожиткові мінімуми** для відповідної категорії осіб.

За рахунок отримувача соціальних послуг або третіх осіб надаються соціальні послуги:

1) отримувачам соціальних послуг, середньомісячний сукупний дохід яких перевищує чотири прожиткові мінімуми для відповідної категорії осіб;

2) понад обсяги, визначені державним стандартом соціальних послуг.

Середньомісячний сукупний дохід отримувача соціальних послуг для визначення права на отримання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів або з установленням диференційованої плати визначається шляхом автоматизованого обміну наявними даними між інформаційно-комунікаційними системами органів влади, підприємств, установ, організацій за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення, та обчислюється шляхом ділення середньомісячного сукупного доходу його сім'ї на кількість членів сім'ї, які включаються до її складу. Методика обчислення середньомісячного сукупного доходу сім'ї затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері соціального захисту населення.

У разі залучення до надання соціальних послуг надавачів соціальних послуг приватної власності (шляхом соціального замовлення, державно-приватного партнерства, конкурсу соціальних проектів, соціальних програм тощо) оплата соціальних послуг, що надаються за рахунок бюджетних коштів, у тому числі із встановленням диференційованої плати, здійснюється шляхом компенсації надавачам соціальних послуг вартості таких послуг. Оплата соціальних послуг також може здійснюватися шляхом безготівкового перерахування коштів отримувачу соціальних послуг для оплати послуг обраному ним надавачу соціальних послуг, який зареєстрований у Реєстрі надавачів та отримувачів соціальних послуг та відповідає вимогам щодо надання відповідної соціальної послуги, в порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України.

Надані соціальні послуги під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях надавачами соціальних послуг державної/комунальної власності (надання притулку, догляд, підтримане проживання, натуральна допомога, транспортні послуги тощо) особам із числа внутрішньо переміщених осіб за новим місцем їх проживання/перебування, які опинилися у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану воєнними (бойовими) діями, терористичним актом, збройним конфліктом, у тому числі тимчасовою окупацією, сексуальним насильством, пов'язаним із збройною агресією Російської Федерації проти України, примусовим переміщенням або депортацією, вимушеним внутрішнім переміщенням, позбавленням особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, фінансуються у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Рішення про звільнення отримувача соціальних послуг від плати за соціальні послуги, що надаються надавачами соціальних послуг приватної власності, приймається такими надавачами самостійно.

Розмір плати за соціальні послуги визначає надавач соціальних послуг залежно від змісту та обсягу послуг, що надаються. Методика розрахунку тарифів і коригувальних коефіцієнтів плати за соціальні послуги затверджується Кабінетом Міністрів України.

Відповідальність за порушення вимог законодавства про соціальні послуги. Закон України «Про соціальні послуги» у ст. 29 закріплює, що посадові особи системи надання соціальних послуг, винні в порушенні вимог цього закону, несуть **дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність** згідно із законом у таких випадках:

1) умисне невжиття посадовою особою органу державної влади, органу місцевого самоврядування, працівником надавача соціальних послуг заходів щодо організації та надання соціальних послуг особі, яка перебуває у складних життєвих обставинах, інше умисне невиконання такою посадовою особою/працівником покладених на неї/нього обов'язків з надання соціальних послуг;

2) надання соціальних послуг без включення до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг;

3) надання юридичною особою/фізичною особою-підприємцем недостовірних відомостей про відповідність критеріям діяльності надавачів соціальних послуг, визначених Кабінетом Міністрів України;

4) надання соціальних послуг без дотримання критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, визначених Кабінетом Міністрів України;

5) перешкоджання надавачем соціальних послуг органам державного нагляду (контролю) у здійсненні державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про соціальні послуги;

6) невиконання законних вимог (приписів) посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного

нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальних послуг і соціальної підтримки.

Отже, джерела фінансування соціальних послуг є доволі різноманітними, натомість чітко врегульованими. Норма про відповідальність була змінена в наразі є більш чіткою. Порядок захисту відповідних прав – судовий та позасудовий, що передбачає знання норм процесуального законодавства та законодавства про медіацію.

Питання для перевірки знань:

1. Надайте визначення поняття «соціальні послуги».
2. Які нормативно-правові акти закріплюють визначення поняття «соціальні послуги»? У чому особливості (акценти) цих визначень?
3. Охарактеризуйте систему надання соціальних послуг.
4. Хто може бути отримувачами соціальних послуг? Охарактеризуйте цих суб'єктів.
5. Хто може бути надавачем соціальних послуг? Охарактеризуйте цих суб'єктів.
6. Назвіть відомі Вам критерії класифікації соціальних послуг.
7. Охарактеризуйте типи соціальних послуг.
8. Охарактеризуйте порядок надання соціальних послуг.
9. Охарактеризуйте процес організації надання соціальних послуг.
10. Яка відповідальність передбачена за порушення вимог законодавства про соціальні послуги?

Перелік додаткових нормативно-правових актів до теми.

Законодавчі:

Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 р. (із змінами) № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3551-12#Text>.

Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» від 16.12.1993 р. (із змінами) № 3721-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3721-12#Text>.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. (із змінами) № 280/97-ВР (ст. 34). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 р. (із змінами) № 586-ХІV (ст. 23). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/586-14#Text>.

Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р. (із змінами) № 2625-ІІІ (ст. 14). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2625-14#Text>.

Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» від 06.10.2005 р. (із змінами) № 2961-IV (ст. 12). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2961-15#Text>.

Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р. (із змінами) № 2558-III (ст.ст. 1, 4, 6-1, 7, 8, 10, 11, 12, 17, 18, 19, 20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.

Закон України «Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим» від 16.06.2011 р. (із змінами) № 3530-VI (ст. 31). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3530-17#Text>.

Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 08.07.2011 р. (із змінами) № 3671-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3671-17#Text>.

Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. (із змінами) № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1875-20#Text>.

Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. (із змінами) № 1618-IV (в частині підсудності та процесуальних аспектів захисту прав). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. (із змінами) № 2747-IV (в частині підсудності та процесуальних аспектів захисту прав). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

Акти КМУ:

Деякі питання реалізації експериментального проекту з надання в закладах охорони здоров'я, які належать до сфери управління Міністерства соціальної політики, окремих соціальних послуг деяким категоріям осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.03.2023 р. № 248. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/248-2023-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку надання соціальних послуг суб'єктам ринку праці кар'єрними радниками, спеціалізованими кар'єрними радниками, консультантами по роботі з роботодавцями : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2023 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2023-%D0%BF#Text>.

Деякі питання забезпечення здійснення страхових виплат та надання соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 р. № 1323. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1323-2022-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку установлення диференційованої плати за надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. (із змінами) № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/429-2020-%D0%BF#Text>.

Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177-2020-%D0%BF#Text>.

Деякі питання організації надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 №64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-2026-%D0%BF#Text>.

Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 р. (із змінами) № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text>.

Деякі питання створення та забезпечення функціонування центрів надання адміністративних послуг, у тому числі послуг соціального характеру, в форматі “Прозорий офіс”: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.10.2017 р. (із змінами) № 736-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/736-2017-%D1%80#Text>.

Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.08.2012 р. № 556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>.

Акти Міністерства соціальної політики України

Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги натуральної допомоги : Наказ Міністерства соціальної політики України від 25.03.2021 р. (із змінами) № 147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-21#Text>.

Інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики, сім’ї та єдності України: <https://www.msp.gov.ua>.

2. Державні стандарти надання соціальних послуг (1) Державний стандарт соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах; 2) Державний стандарт соціальної послуги профілактики; 3) Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування; 4) Державний стандарт соціальної послуги соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці; 5) Державний стандарт догляду вдома; 6) Державний стандарт денного догляду; 7) Державний стандарт надання притулку бездомним особам; 8) Державний стандарт соціальної інтеграції та реінтеграції бездомних осіб; 9) Державний стандарт соціальної адаптації; 10) Державний стандарт соціальної послуги натуральної допомоги; 11) Державний стандарт соціальної послуги консультування; 12) Державний стандарт соціальної послуги кризового та екстреного втручання; 13) Державний стандарт соціальної послуги посередництва (медіації); 14) Державний стандарт паліативного догляду; 15) Державний стандарт стаціонарного догляду за

особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності; 16) Державний стандарт соціальної послуги представництва інтересів; 17) Державного стандарту соціальної послуги тимчасового відпочинку для батьків або осіб, які їх замінюють, що здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю). URL: <https://pantavvska-gromada.gov.ua/news/1628598467/>